

ROCZNIK TOMISTYCZNY
12 (2023) 1

ROCZNIK TOMISTYCZNY

12 (2023) 1

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHES JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY

12 (2023) 1

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzuski (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Natalia Herold (internet), Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Michał Zembrzuski, Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Janusz Węgrzecki, Antoni B. Stępień, Arkady Rzegocki, Jerzy Nitychoruk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Piotr Jaroszyński, Pavol Dancák, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Marcin Trepczyński, Antoni B. Stępień, Marek Prokop, Tomasz Pawlikowski, Mikołaj Krasnodębski, Marcin Karas, Andrzej Jonkisz, Piotr Jaroszyński, Grzegorz Hołub, Paul J. Cornish, Imelda Chłodna-Błach, Marcin Bukała, Henryk Anzulewicz.

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Ewa A. Pichola, Joanna Pyłat, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, Iwona Bartnicka (j. francuski), Adam M. Filipowicz, Michał Zembrzuski (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Małgorzata Biegańska-Bartosiak

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2023

ISSN 2300-1976

Unikalny numer identyfikacyjny – 493506

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów POLSKA

www.roczniktomistyczny.pl

e-mail: redakcja@roczniktomistyczny.pl

**Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Druk i oprawa: Sowa Sp. z o.o., ul. Raszyńska 13, 05-500 Piaseczno
www.sowadruk.pl

Spis treści

Od Redakcji (Michał Zembrzuski)	9
Miejsce filozofii w zespole nauk Z Antonim B. Stępnem rozmawia Artur Andrzejuk.....	11

Rozprawy i artykuły

Artur Andrzejuk Teologia Tomasza z Akwinu. Specyfika głównych zagadnień	17
Marcin Karas Middle Ages and Renaissance Reconciled in the Philosophical Thought of Nicolaus Copernicus.....	31
Izabella Andrzejuk Konstanty Michalski (1879-1947) and His Philosophy of History	47
Agnieszka Gonddek Tomaszowa koncepcja miłości w ujęciu ojca Feliksa Wojciecha Bednarskiego OP.....	63
Michał Zembrzuski Tomaszowe rozumienie wiary jako aktu intelektu i kwestia intelektualności treści wiary (<i>intellectus fidei</i>).....	87
Paweł Lesiński, Małgorzata Łuszczzyńska Dobro wspólne w refleksji św. Tomasza z Akwinu a społeczne związanie własności prywatnej w art. 14 ust. 2 niemieckiej ustawy zasadniczej.....	107
Magdalena Płotka Afektywna droga do Boga w ujęciu Bonawentury	127
Tomasz Ł. Stanowski Wątki tomistyczne w filozofii Józefa Gołuchowskiego	139
Izabella Andrzejuk Zagadnienie wychowania w antropologii Konstantego Michalskiego	159
Anton Adam Miejsce filozofii w teologii Wincentego Granata.....	171
Bożena Listkowska Etyka komunikacji w miłości. Studium przypadku bohaterów <i>Ciemnej nocy miłości</i> Mieczysława Gogacza	191
Marian Szymonik Filozofia jako nauka kontemplująca i wyjaśniająca byt – znaczenie tomizmu w wyjaśnianiu faktu religii.....	205
Tomasz Pawlikowski Identyfikacja pryncypiów i separacja metafizyczna w procesie poznania bytu jako bytu	233
Michał Ziółkowski Substancje oddzielone i postczłowiek. Próba konfrontacji myśli Akwinaty z doktryną współczesnego transhumanizmu	249
Artur Andrzejuk Thomistic Theory of Personal Relations	267

Edycje i tłumaczenia

Paweł Borkowski Encyklika <i>Rerum omnium perturbationem</i> Piusa XI – wstęp do przekładu.....	279
Ojciec święty Pius XI Encyklika <i>Rerum omnium perturbationem</i>	283

Sprawozdania i recenzje

Natalia Herold Sprawozdanie z działalności Naukowego Towarzystwa Tomistycznego w roku akademickim 2022/2023	297
Michał Zembrzuski Sprawozdanie z Sympozjum Tomistycznego w Łomży 8 marca 2023	303
Tomasz Ł. Stanowski <i>Semper vivus</i> . Filozofia Józefa Gołuchowskiego z okresu wileńskiego w artykułach litewskiej badaczki Rūty Marij Vabalaitė	307
Karolina Sienkiewicz Filozofia w szkole: wczoraj, dziś, jutro. Recenzja: Agnieszka Gondek, <i>Filozofia wychowania. Filozofia jako podstawa wykształcenia ogólnego w szkole średniej, Warszawa 2022</i>	319
Artur Andrzejuk Uwagi o bycie i istnieniu. Na marginesie przekładu książki Étienne Gilsona <i>Constantes philosophiques de l'être</i> . Recenzja: Étienne Gilson, <i>Filozoficzne stałe bytu</i> , tłum. M. Morek, Warszawa 2022.	325
Maciej Nowak Recenzja: Michał Chaberek, <i>Święty Tomasz z Akwinu a ewolucja, Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2019</i>	337
Konstanty Milancej Recenzja: Piotr Moskal, <i>Metafizyka dla studentów teologii, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2022</i>	347
Jan Pociąg Recenzja: Marcin Karas, <i>Filozofia i kultura w czasach przełomu. Studia i materiały z badań historyzoficznych</i> , Kraków 2023	349

Polemiki i dyskusje

Peter A. Redpath Small Mistakes in the Beginning: Stanley L. Jaki: Arch-Defender of Christian Civilization of Freedom, and Somewhat Unwitting Obstacle to It?: An American/ Gilsonian Perspective	357
Nota o Autorach.....	365

Table of Contents

Editorial (Michał Zembrzuski).....	9
The place of philosophy among other sciences Artur Andrzejuk's interview with Antoni B. Stępień.....	11

Dissertations and articles

Artur Andrzejuk Theology of Thomas Aquinas. Characteristics of Main Issues.....	17
Marcin Karas Middle Ages and Renaissance Reconciled in the Philosophical Thought of Nicolaus Copernicus.....	31
Izabella Andrzejuk Konstanty Michalski (1879-1947) and His Philosophy of History.....	47
Agnieszka Gondek Thomas's Concept of Love from the Perspective of Father Feliks Wojciech Bednarski OP.....	63
Michał Zembrzuski The Faith as an Act of the Intellect and the Issue of the Intellectuality of the Content of Faith (<i>intellectus fidei</i>) in Thomas Aquinas's Thought.....	87
Paweł Lesiński, Małgorzata Łuszczyńska The Thomas Aquinas's idea of common good in relation with private property's social obligation in the art. 14 p. 2 of German basic law.....	107
Magdalena Płotka The affective path to God according to Bonaventure.....	127
Tomasz Ł. Stanowski Thomistic threads in the philosophy of Joseph Goluchowski.....	139
Izabella Andrzejuk The problem of upbringing in anthropology of Konstanty Michalski.....	159
Anton Adam Place of Philosophy in Theology of Wincenty Granat.....	171
Bożena Listkowska The Ethics of Communication in Love. A Case Study of the Characters of Mieczysław Gogacz's <i>Dark Night of Love</i>	191
Marian Szymonik Philosophy as a science that contemplates and explains the ens – the importance of thomism in explaining the fact of religion.....	205
Tomasz Pawlikowski Identification of Principles and the Metaphysical Separation in the Cognition of Being.....	233
Michał Ziółkowski Separate Substances and the Post-Human. An Attempt to Confront Aquinas' Thought with the Doctrine of Contemporary Transhumanism.....	249
Artur Andrzejuk Thomistic Theory of Personal Relations.....	267

Editions and Translations

Paweł Borkowski Encyclical of Pius XI <i>Rerum omnium perturbationem</i> – introduction to translation.....	279
Holy Father Pius XI Encyclical <i>Rerum omnium perturbationem</i>	283

Reports and Reviews

Natalia Herold Report on the activities of the Scientific Thomistic Society in the academic year 2022/2023	297
Michał Zembrzuski Report from the Thomistic Symposium in Łomża on March 8, 2023	303
Tomasz Ł. Stanowski <i>Semper vivus</i> . The philosophy of Joseph Goluchowski from the Vilnius period in the articles of the Lithuanian researcher Rūta Marija Vabalaitė.....	307
Karolina Sienkiewicz Philosophy at school: yesterday, today, tomorrow Review: Agnieszka Gondek, <i>Filozofia wychowania. Filozofia jako podstawa wykształcenia ogólnego w szkole średniej</i> , Warszawa 2022	319
Artur Andrzejuk Notes on being and existence. On the margin of the translation of Étienne Gilson's book <i>Constantes philosophiques de l'être</i> . Review: Étienne Gilson, <i>Filozoficzne stałe bytu</i> , trans. M. Morek, Warszawa 2022.....	325
Maciej Nowak Review: Michał Chaberek, <i>Święty Tomasz z Akwinu a ewolucja</i> , Wydawnictwo Marek Derewiecki, Kęty 2019	337
Konstanty Milancej Review: Piotr Moskal, <i>Metafizyka dla studentów teologii</i> , Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2022	347
Jan Pociąg Review: Marcin Karas, <i>Filozofia i kultura w czasach przełomu. Studia i materiały z badań historyzoficznych</i> , Kraków 2023	349

Controversy and discussions

Peter A. Redpath Small Mistakes in the Beginning: Stanley L. Jaki: Arch-Defender of Christian Civilization of Freedom, and Somewhat Unwitting Obstacle to It?: An American/ Gilsonian Perspective	357
Note about authors.....	365

Identyfikacja pryncypiów i separacja metafizyczna w procesie poznania bytu jako bytu

Słowa kluczowe: identyfikacja pryncypiów, separacja metafizyczna, metody metafizyki, tomizm konsekwentny, tomizm egzystencjalny, Mieczysław Gogacz, Andrzej Maryniarczyk

Wstęp

Przedmiotem niniejszego artykułu jest porównanie dwu koncepcji metody formowania pojęcia bytu wypracowanych we współczesnej metafizyce tomistycznej. Jedną jest separacja, drugą identyfikacja pryncypiów. Pierwsza została u nas upowszechniona przez o. Mieczysława Alberta Krąpca OP i wydaje się, że zyskała uznanie w środowisku Lubelskiej Szkoły Filozoficznej. Druga wyłoniła się w toku prac badawczych Mieczysława Gogacza, który początkowo podzielał przekonanie ukształtowane wśród realistycznie nastawionych filozofów z Katolickiego

Uniwersytetu Lubelskiego co do pozycji separacji jako metody metafizycznej. Nowa propozycja pod nazwą „metoda identyfikacji pryncypiów” została przedstawiona dopiero w publikacjach z 1987 roku.

Jest ona nową koncepcją określania przedmiotu metafizyki, związaną z teorią mowy serca, właściwą tomizmowi konsekwentnemu, który ukonstytuował się w polskiej filozofii w latach 80-tych XX wieku. Koncepcja separacji metafizycznej jako metody została dostrzeżona w latach 30-tych XX wieku za sprawą Louis-Marie Régisa (1903–1988)

Dr hab. Tomasz Pawlikowski, pracownik naukowy w Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy – Bibliotece Głównej Województwa Mazowieckiego.

i Louis-Bertranda Geigera (1906–1983)¹. Krąpiec przyjął ją już w swych pierwszych dziełach, a konkretnie w *Teorii analogii bytu* (1959) i *Z teorii i metodologii metafizyki* (1962)².

Zagadnienie to dopracował Andrzej Maryniarczyk w wielu publikacjach, począwszy od rozprawy doktorskiej *Metoda separacji a metafizyka. Związek formowania pojęcia bytu z determinacją przedmiotu metafizyki* (1985)³. Wydaje się, że zaprezentowanych początkowo poglądów nie zmienił, a jedynie najistotniejsze wątki rozwinął w późniejszych publikacjach. Dlatego te najnowsze będziemy traktować jako podstawowe.

Nadmieńmy, że w latach 80-tych XX wieku Maryniarczyk podkreślał związek swoich poglądów z tomizmem egzystencjalnym⁴. Po 2000 roku zaczął wskazywać, podobnie jak ogół uczniów Krąpca, na sytuowanie się ich w metafizyce realistycznej⁵. Pod względem obszerności rozwinięcia problemu separacji prześcignął on swego mistrza, co zresztą nie dziwi, skoro kwestia ta należała do głównych w jego twórczości. I właśnie wypracowane przezeń ujęcie zostanie wykorzystane do analitycznego zestawienia z koncepcją identyfikacji pryncypiów autorstwa Gogacza.

Identyfikacja pryncypiów bytu w ujęciu Mieczysława Gogacza

Opisana przez Gogacza identyfikacja pryncypiów bytu odgrywa zasadniczą rolę w metafizyce tomizmu konsekwentnego. Zaznaczmy na początku, że nie została ona przezeń scharakteryzowana w kategoriach typowej metody naukowej, lecz poprzez wskazanie na te elementy naturalnego procesu pozna-

nia, które znajdują zastosowanie w filozofii na etapie formowania metafizycznego pojęcia bytu. Aspekt ten wydaje się istotny w jego twórczości, a związek pomiędzy naturalnym poznaniem i metafizyką był wzmiankowany przez Gogacza już przed sformulowaniem nowej koncepcji, kiedy opowiadał się

¹ A. Gondek, *Geiger Louis Bertrand*, w: *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 729–730. Na temat Louis-Marie Régisa informację biograficzną zacerpnałem z <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/louis-marie-regis> [dostęp 12.09.2021]. Jako pierwszych autorów, którzy podjęli się charakterystyki zagadnienia separacji wymienia Andrzej Maryniarczyk, *Podstawy rozumienia i interpretacji separacji metafizycznej*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 24 (1988) 2, s. 140; tenże, *Spór o metodę poznania realistycznego: abstrakcja czy separacja?*, w: *Poznanie bytu czy ustalenie sensów?*, seria: *Zadania współczesnej metafizyki*, t. 1, Lublin 1999, s. 87.

² W. Chudy, *Krąpiec Mieczysław Albert*, w: *Encyklopedia Filozofii Polskiej*, t. 1, Lublin 2011, s. 764–770. Korzystam z późniejszych wydań: M.A. Krąpiec, *Teoria analogii bytu*, seria: *Dzieła*, t. 1, wyd. 2, Lublin 1993, s. 133–147; tenże, St. Kamiński [współautor], *Z teorii i metodologii metafizyki*, seria: *Dzieła*, t. 4, wyd. 3, Lublin 1994, s. 59, 62–65.

³ A. Maryniarczyk, *Metoda separacji a metafizyka. Związek formowania pojęcia bytu z determinacją przedmiotu metafizyki*, Lublin, 1985.

⁴ A. Maryniarczyk, *Problemy metody formowania pojęcia bytu*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 23 (1987) 2, s. 84.

⁵ A. Maryniarczyk, *Autorytet metafizyki realistycznej*, „*Człowiek w Kulturze*” 22 (2011/2012), s. 33–44.

jeszcze za metodą separacji, jako przyjętą przez św. Tomasza z Akwinu⁶. Między innymi stwierdzał wówczas: „poznając rzeczywistość w jej przyczynach metodami klasycznej filozofii jeszcze jesteśmy na terenie nauki, i – szerzej mówiąc – jesteśmy na terenie naturalnego poznania”⁷. Rozpatrując treść i kontekst przytoczonej wypowiedzi, wydaje się, że na tym etapie ustalony był już pogląd Gogacza, że metafizyka jest z jednej strony nauką, a z drugiej opiera się na poznaniu naturalnym. W konsekwencji, wszelkie wstępne zabiegi „ukrytyniające” to poznanie byłyby dla metafizyki niewłaściwe.

Terminem „identyfikacja” nasz filozof zaczął posługiwać się w sposób „techniczny” w latach 80-tych XX wieku. Najpierw odnajdujemy ten termin przy okazji charakterystyki poznania bytu, w pracy *Człowiek i jego relacje* (1985), gdzie identyfikacja dotyczy zarówno poznawczego ujęcia bytów, jak i uświadomienia sobie, że te realne byty nie są elementami wiedzy o nich⁸. Nieco później pisał o „identyfikacji pryncypiów” jako o podstawowej i właściwej

metodzie metafizycznej. Nastąpiło to w dwu publikacjach z 1987 roku, w niewielkim, ale fundamentalnym w jego twórczości dziełku *Elementarz metafizyki* i w artykule *Metody metafizyki*⁹.

Oczyszczając pole do sformułowania wytycznych co do proponowanej metody filozofii bytu, twórca tomizmu konsekwentnego przeciwstawił się tezie, przypisywanej przezeń Szkole Lwowsko-Warszawskiej, która głosiła, „że tak zwana metoda naukowa i w ogóle metoda, czyni daną analizę – jako poszukiwanie odpowiedzi na pytanie – postępowaniem naukowym”¹⁰. Jeśli zatem metoda jest pojmowana jako sposób znajdowania odpowiedzi na postawione pytanie, to niezastosowanie metody – zdaniem Gogacza – decyduje, czy dana analiza ma charakter naukowy, czy nie. Twierdzi on nadto, że metodologia opracowana w Szkole Lwowsko-Warszawskiej jest dostosowana do porządkowania wiedzy przyrodniczej, ale nie znaczy to, że jest również właściwa do porządkowania wiedzy filozoficznej czy metafizycznej¹¹.

O ile to ostatnie raczej nie budzi wątpliwości, o tyle stwierdzenie, że

⁶ M. Gogacz, *Ważniejsze zagadnienia metafizyki*, Lublin 1973 (Edycja internetowa wydania pierwszego – <http://katedra.uksw.edu.pl/katedra.htm>), s. 64–67.

⁷ Tamże, s. 36.

⁸ „Powiedzmy wyraźniej, że tomizmem jest ta filozofia, w której identyfikuje się byty jako posiadające w sobie, niezależnie od naszego ich poznania, wewnętrzne przyczyny swej realności i tożsamości. Te wewnętrzne przyczyny są niepowtarzalnymi archai bytu jednostkowego, tego, z czego ten byt jest w stanowiących go elementach koniecznych, czyniących byt jednostkowy właśnie bytem realnym i tożsamym z sobą. Droga do takiej identyfikacji bytów jest realistycznie interpretowane poznanie i ujawnianie przez byty jednostkowe ich nietożsamości z konstruowaną przez nas wiedzą”. M. Gogacz, *Człowiek i jego relacje (Materiały do filozofii człowieka)*, Warszawa 1985, s. 6. Termin „identyfikacja” lub „identyfikować” pojawia się bardzo często w tej publikacji.

⁹ M. Gogacz, *Elementarz metafizyki*, Warszawa 1987, s. 130–131, 159, 163; tenże, *Metody metafizyki. Ujęcie z pozycji metafizyki, jej struktury oraz poznania bytu*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 23 (1987) 2, s. 45–64. W szczególności, metodę charakteryzują fragmenty ze stron 46, 48 i 50.

¹⁰ Tamże, s. 45.

¹¹ Tamże, s. 45.

metodyczność nie jest jednym z determinantów wyodrębnionego w osobną dyscyplinę poznania naukowego byłoby niezgodne z powszechnie przyjmowanym poglądem. Wydaje się jednak, że powyżej przytoczona wypowiedź dotyczy metody jako operacji poznawczej, która służy znajdowaniu odpowiedzi na postawione w nauce pytanie. Niemniej zastanawia przypomnienie, że nie tyle metoda wyznacza naukowy charakter rozstrzygnięć, ile przedmiot podlegający identyfikacji¹². Brak ustalonych metod będzie naturalnie charakteryzował akty poznania przednaukowego, także te dokonywane w ramach kształtowania odrębnej nauki. W bardziej zaawansowanym stadium jej rozwoju wytwarza się u jej reprezentantów świadomość powtarzanych częściej czynności poznawczych, które stopniowo poddawane są większej kontroli i zostają włączone w skład stosowanych metod. Bez wskazania właściwej danej dyscyplinie metodologii, która określa nie tylko metody, ale również przedmiot i cel, nie sposób byłoby uzasadnić, że dyscyplina ta ma charakter naukowy.

W filozofii, a głównie w metafizyce – podkreślał Gogacz – identyfikuje się, czyli rozpoznaje i wskazuje, to, co w przedmiocie konieczne i „co czyni go osobnym i realnym bytem”, czyli właśnie jego pryncypia, zasady wewnętrzne¹³. Synonimem przybliżającym znaczenie terminu „zidentyfi-

kować” jest też „określić”¹⁴. W identyfikowaniu pryncypiów istotne jest odróżnianie i nie mylenie tego, co różne, oraz realizm polegający na uznaniu bytów za coś pierwotnego wobec poznania i myślenia¹⁵. Już wcześniej, w pracy *Człowiek i jego relacje* (1985), Gogacz pisał: „Drogą do (...) identyfikacji bytów jest, realistycznie interpretowane poznanie i ujawnianie przez byty jednostkowe ich nietożsamości z konstruowaną przez nas wiedzą. Aby to był tomizm, wewnętrzne przyczyny bytu jednostkowego, ujmowanego więc dystrybucyjnie, a nie kolektywnie, są zidentyfikowane najpierw jako istnienie, stanowiące wewnątrzbytowy powód jego realności, i z kolei jako istota, stanowiąca wewnątrzbytowy powód jego tożsamości”¹⁶. Nie tylko więc chodzi tutaj o uchwycenie istnienia i istoty bytu jednostkowego, a nietraktowanego jako ogół, ale też o odróżnianie tego realnego przedmiotu poznania od myślowych konstrukcji. Element jakiejś teorii, hipotezy czy koncepcji nie jest bowiem tożsamy z tym, co rzeczywiście istnieje. Nie należy zatem do przedmiotu metafizyki.

Twórca tomizmu konsekwentnego wskazywał ponadto, iż „trzeba odróżnić metody identyfikowania pryncypiów, stanowiących byt, od metod wykładu wiedzy o bycie”¹⁷. Ustalenie tego, co byt stanowi, jest – jak się wydaje w perspektywie choćby już zaprezentowa-

¹² Tamże, s. 46.

¹³ Tamże, s. 46, 57.

¹⁴ Tamże, s. 48.

¹⁵ Tamże, s. 48-51, 57 i 59.

¹⁶ M. Gogacz, *Człowiek i jego relacje*, s. 6-7.

¹⁷ Tenże, *Metody metafizyki*, s. 50.

nych poglądów – etapem pierwotnym, zarówno w aspekcie poznania potocznego, jak i ukierunkowanego świadomie na tworzenie metafizyki. Użyta w przywołanym cytacie liczba mnoga świadczy, że nie jest to jedna metoda, ale pewien zespół metod.

Prezentując metody identyfikacji pryncypiów od strony genezy poznania, Gogacz zwracał uwagę nie tylko na ich pierwotność, ale i sytuowanie się w dziedzinie tzw. niewyraźnego doznania istoty bytu. Intelpekt funkcjonuje tu na poziomie „mowy serca”, polegającej na nieuwarunkowanym wpływie poznania a także na jego zareagowaniu na oddziaływający byt. Powstają na tym etapie rozumienia „słowa serca”, niedotknięte oddziaływaniem refleksji ani jakichś form posiadanej już wiedzy¹⁸. Jest to więc czysta intelektualna reakcja na spotkany byt, skoro jednak intelektualna, to polegająca na rozumieniu tego, co napotkane.

Metafizyka opiera się na tych niereflektowanych aktach poznania, będących doświadczeniem bytu, ale postać nauki uzyskuje dopiero dzięki analizie tego, co doświadczone. Biorąc pod uwagę wyżej przedstawione ustalenie, że to przedmiot realistycznie rozumianej nauki decyduje o jej metodzie, możemy przyjąć, że w sferze doświadczenia zdaniem Gogacza, zawierają się wymagające uwyrażnienia, wytyczne odnośnie do metod metafizyki¹⁹. Pierwszymi metodami metafizycznymi, które stosuje się przy opracowaniu przedmiotu

ujętego w doświadczeniu, są „metody identyfikacji pryncypiów bytu” i to one „są zarazem metodami budowania metafizyki”, w dziedzinie przedmiotu poznawanego to „pryncypia wyznaczają (...) kolejność etapów tego budowania informacji o bycie”²⁰.

Następną kwestią związaną ze stroną metodyczną jest to, że w tworzeniu systemu metafizyki istotną rolę odgrywa konsekwencja w doborze wykorzystywanych operacji poznawczych, gdy chodzi o trzymanie się kryterium obiektywizmu, polegającego na kierowaniu się w postępowaniu badawczym strukturą badanego przedmiotu, a także kryterium realizmu. „Metoda metafizyki jest takim postępowaniem badawczym, które polega – zgodnie z przedmiotem metafizyki i doznaniem przez intelekt możliwościowy pryncypiów bytu – na kierowaniu się w identyfikowaniu bytu odróżnianiem pryncypiów od tego, czym byt jest i że jest, na odróżnianiu zarazem skutku od przyczyny, poszukiwaniu dla wewnętrznych przyczyn ich przyczyn zewnętrznych w istotowym układzie przyczyn i odróżnianiu tego układu od układu liniowego, który polega na wiązaniu z sobą podobnych przejawów w skutku i w przyczynie”²¹. Jest to niezbędne nie tylko na etapie określania, czym jest byt, ale też rozbudowywania teorii. „Metafizyka jako nauka – pisał przed laty Gogacz – wymaga stosowania zarówno metod identyfikowania pryncypiów bytu, jak i metod porządkowania zdań o bycie.

¹⁸ Tamże, s. 52-53.

¹⁹ Por. tamże, s. 54.

²⁰ Tamże, s. 59.

²¹ M. Gogacz, *Elementarz metafizyki*, s. 130.

Te metody porządkowania wiedzy o przedmiocie metafizyki muszą wynikać z metod identyfikowania pryncypiów bytu²².

Wspomniane tu metody porządkowania wiedzy to: dialektyka, apofatyka i analogia. W ujęciu Gogacza pierwsza polega na określeniu różnic, druga – na porównaniu rzeczy z Absolutem, a trzecia – na stosowaniu „proporcjonalności między proporcjami, np. tak się ma skończone do nieskończonego jak człowiek do Boga”²³. Są to dalsze etapy formowania wiedzy metafizycznej, których omówienie wykraczałoby poza zakres tematu niniejszej publikacji. Dodatkowo, twórca tomizmu konsekwentnego wydaje się łączyć ich genezę z nurtem platońskim lub neoplatońskim, co budzi wątpliwości, czy traktował je jako pełnowartościowe metody²⁴. W *Elementarzu metafizyki* stwierdzał wszelako, że wspomagają one w niektórych tematach tworzenie teorii bytu, a w jej tworzeniu podstawowe znaczenie przypisywał metodzie identyfikacji i uznawania twierdzeń²⁵.

W dziełku tym pisał także, iż metoda uznawania twierdzeń „polega na zgodności każdego zdania metafizyki z istnieniem bytu”, co w negatywnej formie wyraża dyrektywa, iż „z żadnego zdania metafizyki nie może wynikać nieistnienie bytu”²⁶. Dodajmy, że w *Meto-*

dach metafizyki jest zaledwie wzmianka o sposobach uznawania twierdzeń i wspartych na nich sposobach postępowania badawczego²⁷. Teza z *Elementarza metafizyki* wydaje się więc nowatorska, niemniej akcentuje ona jedynie wzmiankowaną już nieodzowność kierowania się w tworzeniu teorii bytu obiektywizmem i realizmem.

Zachodzi ponadto korelacja pomiędzy metodą identyfikacji pryncypiów i uznawaniem twierdzeń. „Metoda identyfikacji – pisał Gogacz – jest ujęciem analizy metafizycznej od strony skutków wywołanych w intelekcie przez spotkany byt. Metoda uznawania twierdzeń (...) jest ujęciem analizy metafizycznej od strony jej przyczyn zewnętrznych, które są przyczynami wewnętrznymi w samym bycie”²⁸. Obie okazują się więc ujęciem analizy metafizycznej w jej różnych aspektach, współwystępujących jedynie w przypadku poprawnie przeprowadzonych zabiegów poznawczych, wchodzących w jej skład. Przy czym identyfikacja pryncypiów jawi się w takiej interpretacji jako zespół czynności analitycznych, pojawiających się w ramach poznania przez intelekt realnego bytu, natomiast metoda uznawania twierdzeń jako kryterium zgodności przyjmowanych tez z analizowanym realnym przedmiotem²⁹.

²² M. Gogacz, *Metody metafizyki*, s. 64.

²³ Tamże, s. 63.

²⁴ Tamże, s. 63-64.

²⁵ M. Gogacz, *Elementarz metafizyki*, s. 139-140.

²⁶ Tamże, s. 135-136. Więcej wiadomości o metodzie uznawania twierdzeń znajduje się tamże, s. 130-132.

²⁷ M. Gogacz, *Metody metafizyki*, s. 52.

²⁸ M. Gogacz, *Elementarz metafizyki*, s. 135; podobne ujęcie znajduje się na stronie 132.

²⁹ Zwróćmy uwagę, że w zakres analizy metafizycznej włączona zostaje przez Gogacza identyfikacja pryncypiów, która rozpoczyna się od etapu działania intelektualnego, określanej przezeń jako

Metoda identyfikacji pryncypiów bytu nie wykracza poza ramy analizy metafizycznej. Utożsamia się z nią w pewnym aspekcie, a mianowicie wyodrębniającym, pewien zakres czynności intelektualnych, spośród ogółu spotykanych w filozofii bytu. Można chyba stwierdzić, że metoda ta, według twórcy tomizmu konsekwentnego, obejmuje tylko te czynności, które umożliwiają rozpoznanie autentycznej struktury bytu. Precyzyjniejszego zaś ich wskazania należy upatrywać w przedstawionej przezeń teorii przebiegu naturalnego ludzkiego poznania rzeczywistości, do którego w kontekście omawiania metody identyfikacji pryncypiów bytu odwoływał się Gogacz, zwracając przy tym uwagę na typowe, w jego ocenie, błędy, zaistniałe już w dziejach filozofii, które mogłyby skierować także metafizykę tomistyczną na drogę błędu³⁰.

Wyodrębnienie metody identyfikacji pryncypiów bytu z ogółu metod analizy metafizycznej wydaje się integralnie łączyć z krystalizowaniem się tomizmu konsekwentnego. Nie tyle polegało ono jednak na jej zdefiniowaniu lub podobnym scharakteryzowaniu przez opis, ile na sformułowaniu pewnych kryteriów, które ta metoda powinna spełniać. W efekcie w jego tekstach otrzymujemy tylko jej ogólny zarys. Sama szczupłość i niewielka liczba publikacji poświęconych temu zagadnieniu skłania ku przekonaniu, że Gogacz sformułował jedynie pewne wytyczne co do proponowanej przez siebie metody metafizyki, pozostawiając otwartą przestrzeń do dalszych ustaleń dla kontynuatorów zainicjowanej przezeń odmiany tomizmu.

Separacja metafizyczna jako metoda teorii bytu w ujęciu Andrzeja Maryniarczyka

Problem metody w poznaniu filozoficznym, a zwłaszcza metafizycznym, stał się poniekąd jednym z najważniejszych w twórczości drugiego z filozofów, którego poglądy tu omawiamy. Szczególnie doniosłe wydawało się mu określenie miejsca metody separacji w poznaniu filozoficznym, co wyrażnia się przede wszystkim w jej „[od]podmiotowej” charakterystyce, akcentującej moment afirmacji istnienia i doświadczenia bytu³¹.

Jak zauważał Maryniarczyk, w przeszłości bywało, że z samej metody czyniono przedmiot poznania, czego najbardziej znamienym przykładem jest potraktowanie filozofii jako „rozprawy o metodzie”. Jest to swoiste absolutyzowanie jednego z trzech podstawowych determinantów nauki, którymi są przedmiot, metoda i cel. Sam mechanizm usamodzielnienia się metody czy celu od pozostałych dwu czynników

mowa serca. Bez powiązania z tym etapem, w którym pozyskiwane są informacje o bycie, żadna analiza nie będzie metafizyczną w stosowanym tu znaczeniu.

³⁰ M. Gogacz, *Elementarz metafizyki*, s. 130-131; Tenże, *Metody metafizyki*, s. 52-56.

³¹ A. Maryniarczyk, *Metoda separacji a metafizyka*, s. 53-89.

dostrzeżono z perspektywy czasu, zauważając w zaistniałych już historycznie przypadkach skutki takiego proceduru. Przybierał on trzy główne postaci: (a) sprowadzenia filozofii do kontemplacji albo do kreacji prawdy, gdy dominował cel, (b) powrotu do mitologii bądź (c) tworzenia utopijnych wizji rzeczywistości lub ideologii, gdy dominowała metoda³².

Maryniarczyk podkreślał, iż w klasycznej realistycznej metafizyce wyodrębniły się dwie metody aspirujące do bycia adekwatnymi do poznania bytu. Są to abstrakcja i separacja. Wypracowanie każdej z nich, oprócz racji przedmiotowych i funkcjonalnych, ma swoją historię i określony kontekst wyodrębnienia. Niemniej – co w jego opinii stanowi „swoiste kuriozum” metodologiczne – są one najczęściej przez metafizyków utożsamiane, a problem separacji wręcz jest eliminowany³³.

Zdaniem Maryniarczyka historycznych kontekstów odkrycia metod metafizyki o zasadniczym znaczeniu było kilka. Najpierw pojawiło się skierowanie filozofii na drogę abstrakcyjnego myślenia, czyli w oderwaniu od tego, co zmysłowe, przez Parmenidesa³⁴. I tutaj nastąpiło pierwsze skonstruowanie przedmiotu, dostosowanego do metody poznania filozoficznego. Parmenidejski byt – przedmiot poznania jest abstrakcyjny – jest konstruktem myśli i jest tożsamy z tym, co jest myślane. Został

utworzony wedle zasady tożsamości, a proces poznania został sprowadzony do „kontemplacji i oglądu przedmiotu myśli”. Zanikła przy tym różnica między prawdą – klasycznie pojmowaną jako zgodność (adekwatności) tego, co jest, i związanej z nim treści umysłowej – a bytem. W miejsce zgodności rzeczy różnych wprowadzona została koncepcja ich tożsamości (identyczności)³⁵.

Dokonany przez filozofa z Elei wybór metody był – zdaniem Maryniarczyka – czysto aprioryczny, nawiązujący zaś doń Platon „z pełną świadomością pouczył, że należy wpieryw budować model metody i odpowiednio do niej formułować postulaty pod adresem tego, co «rzeczywiście rzeczywiste»”³⁶. Współczesny metafizyk wskazał tu na jedną, kluczową prawidłowość: „rzeczywistość poznawana w ramach apriorycznie tworzonych metod jest rzeczywistością postulowaną”³⁷.

Zupełnie odmienne podejście do zagadnienia zaprezentował Arystoteles, zauważając negatywne skutki opisanej wyżej koncepcji, z których najbardziej widocznym był upadek całej nauki o przyrodzie. W konsekwencji, sformułował realistyczną koncepcję poznania, gdzie pierwszeństwo przyznawał określeniu natury bytu jako napotkanego, a nie skonstruowanego, przedmiotu metafizyki. Upatrywał go w konkretnej istocie – substancji. Dostrzegł przy tym różnicę między porządkiem byto-

³² A. Maryniarczyk, *Spór o metodę poznania realistycznego*, s. 66.

³³ Tamże, s. 66-67.

³⁴ Tamże, s. 69.

³⁵ Tamże, s. 70-71.

³⁶ Tamże, s. 71-72.

³⁷ Tamże, s. 72.

wym, w którym spotykamy konkretne jednostki, a porządkiem poznania, w którym operujemy pojęciami ogólnymi. Stąd obok rzeczywistej „substancji pierwszej” wyodrębnił „substancję drugą”, stanowiącą ogólnie ujęty przedmiot poznania naukowego. Celem tego poznania miała być teoretycznie rozumiana prawda, odkryta w bycie konkretnym poprzez ustalenie pierwszych i ostatecznych przyczyn substancji. Metodą wypracowywania ogólnych pojęć o konkretnie istniejących bytach stał się proces abstrahowania. Koncepcja procesualnie pojętej abstrakcji zastąpiła koncepcję Parmenidejską, którą Maryniarczyk nazywa „abstrakcjonizmem”, i koncepcję poznania oglądowo-anamnezycznego, wprowadzoną przez Platona. Niemniej i to rozwiązanie zaproponowane przez Stagirytę, pozostawiało trudność w postaci rozdzielenia pomiędzy tezę, że istnieją tylko konkretne jednostki, a przekonaniem, że w ich naukowym ujęciu można operować wyłącznie abstrakcyjnymi ogółami³⁸.

Główny problem z abstrakcją jako metodą metafizyki, który wskazuje lubelski metafizyk, polega na tym, że determinuje ona przedmiot metafizycznego poznania jako oderwany od jednostkowego konkretnego ogół, który nie występuje w rzeczach naturalnych. Ponieważ jednak jest uznawany za przedmiot nauki o bycie, przeto ona sama sprowadza się przez to do operowania na pojęciach i nie spełnia swego

zamierzonego zadania. Ma bowiem traktować o bycie realnym. Czymś innym jednak jest poznanie „człowieka” w znaczeniu pojęciowego ogółu, a czymś innym jest poznanie tego oto człowieka, konkretnego Pawła czy Anny. Dlatego we współczesnej metafizyce realistycznej proponowany jest sposób formowania pojęcia bytu zwany metodą separacji³⁹.

Koncepcja ta odwołuje się do poglądów św. Tomasza z Akwinu i wskazuje, by w celu przewyciężenia Arystotelesowego rozumienia przedmiotu właściwego metafizyki wprowadzić ujęcie jednostki w tzw. czynnikach transcendentnych, występujących w każdej konkretnie istniejącej jednostkowej rzeczy. Uzyskuje się tą drogą poznanie o walorze powszechności, ale niewynikające z uogólnienia. Kluczową rolę odgrywa tu uznanie za akt bytowy elementu zwanego istnieniem, każdorazowo właściwego dla jednostkowego konkretnego⁴⁰.

Jest to równoważne z przekształceniem koncepcji bytu, który jest przedmiotem metafizyki. W tym nowym ujęciu o byciu bytem nie decyduje posiadanie formy gatunkowej, ale aktu istnienia, w stosunku do którego istota pozostaje w relacji koniecznej. Taka relacja istoty do istnienia charakteryzuje każdy byt, realizuje się w każdej konkretnej jednostce. Stwierdzenie tej relacji, jeszcze niewyrażnione, następuje pierwotnie w sądach egzysten-

³⁸ Tamże, s. 72-74.

³⁹ Tamże, s. 74-79. Interesującą uwagę poczynił autor w cytowanym już artykule z 1987 r., stwierdzając, że metodą abstrakcji nie da się ująć jednocześnie aspektu treściowego i istnieniowego w rzeczy. A. Maryniarczyk, *Problemy metody formowania pojęcia bytu*, s. 92.

⁴⁰ A. Maryniarczyk, *Spór o metodę poznania realistycznego*, s. 79-81.

cyjnych. Nie pojęcia ogólne, ale sądy wydawane przez intelekt są czynnościami, od których zaczyna się metafizyczna determinacja pojęcia bytu jako bytu. Swoje powszechne odniesienie się do każdego jednostkowego bytu, potencjalnie choćby wchodzącego w zakres naszego poznania, pojęcie to bierze nie z wypracowania najogólniejszej bezwzględnie treści, abstrahującej w zasadzie od wszelkich cech i własności, ale z tego, że za byt uznaje się wszystko to, w czym zachodzi relacja istoty do istnienia. Negacja zaś któregośkolwiek z tych czynników jest negacją bytowania. Relacja istoty do istnienia w konkretnych jednostkach wytycza więc obszar bytu. Jednostki te nie są nigdy takie same, ale zawsze realizują w swej strukturze analogiczną w stosunku do każdej pozostałej jednostki relację istoty do istnienia. I na tym, w Tomaszowym ujęciu, polega bycie bytem⁴¹.

Separacja metafizyczna polega na wyeksponowaniu tego, co odnosi się do każdego bytu, a co niewyraźnie zawiera się w sądach egzystencjalnych, wydawanych o dostępnych jednostkowych bytach w bezpośrednim kontakcie poznawczym. Według Maryniarczyka Doktor Anielski zreinterpretował Arystotelesowe określenia dwu podstawowych czynności poznawczych intelektu, tj. pojęciowania i sądenia, eksponując w tych ostatnich grupę, którą nazywamy obecnie sądami egzystencjalnymi. Lubelski filozof wskazuje, że czynność tę Akwinata utożsamia ze stwierdzeniem

„coś jest”, jako najbardziej pierwotnym i pełnym sądem poznawczym, który „niesie już w sobie prawdę, to znaczy akt uzgodnienia się intelektu z rzeczą”⁴².

W sensie metafizycznym separacja wyróżnia czynniki bytu, bez których nie może on istnieć. Stwierdza istnienie rzeczy, ale nie definiuje ani istnienia, ani ogarniętej nim treści bytowej. Dostarcza poznanie całości rzeczy (od niczego nie abstrahuje), gwarantując realizm poznawczy⁴³. Abstrakcja programowo pomija (odrywa) to, co związane z istnieniem konkretnego, pozostawiając w polu poznawczym jedynie to, co ogólne. W jej efekcie powstaje więc model metafizyki, w którym być, istnieć, równoważy się z być zdefiniowanym. W aspekcie pojęciowym gubi się wówczas różnica między tym, co jest przedmiotem umysłu, a tym, co istnieje. I jest to zupełnie inna sytuacja niż w przypadku metafizyki tworzonej za pomocą metody separacji, w której to w metafizyce przyjmuje się, że jedynie w akcie sądenia można poznać, że konkretnie istnieje coś, co podpada pod zakres ogólnej definicji⁴⁴.

Lubelski tomista wskazywał nadto, że separacja metafizyczna realizuje się bądź (a) spontanicznie, na etapie przednaukowym normalnego poznania rzeczywistości, bądź (b) na etapie naukowym, czyli na którym jest przeprowadzana metodycznie w celu determinacji przedmiotu metafizyki. W separacji rozumianej jako metoda metafizyki wyróżnia się trzy etapy.

⁴¹ Tamże, s. 81-83.

⁴² Tamże, s. 84-86.

⁴³ Tamże, s. 88-89.

⁴⁴ Tamże, s. 90-92.

(1) Pierwszym z nich jest wydanie sądu egzystencjalnego, stwierdzającego istnienie czegoś, i eksplikacja informacji, które w sobie niesie, dotyczących czynników niezbędnych do tego, by byt był bytem. Jak podkreślał Maryniarczyk, wystarczy jeden sąd i wyróżnienie zawartych w nim informacji, by uzyskać wiedzę na temat każdego bytu. Nie powstaje ona bynajmniej w drodze indukcyjnego uogólnienia, lecz jest oparta na ustaleniu tych elementów, które w strukturze jakiegokolwiek bytu są konieczne, bez których nie mógłby on istnieć. Dowolny sąd egzystencjalny zawiera te dwa elementy, a mianowicie wskazuje na (a) coś (oczywiście bez precyzowania, czym ono jest) i na (b) istnienie tego czegoś.

Postępując metodycznie, opierać należy się na sądzie, który jest bezpośrednim ujęciem istniejącej rzeczy. Gwarantuje on realizm, gdyż afirmacja istnienia, jaka w nim się dokonuje, zachodzi w obecności przedmiotu poznania. Dlatego przyjmuje się, że takiemu sądowi nie przysługuje kwalifikacja prawdy i fałszu. Nie może bowiem być on fałszywy, skoro stanowi reakcję intelektu na coś, co oddziaływa na ten intelekt⁴⁵.

(2) Drugi etap separacji metafizycznej polega na ustaleniu, co wynika z obecności w strukturze bytowej dwu nietożsamyh elementów: istoty (treści) i istnienia. Przy czym z jednej strony zwraca się uwagę przede wszystkim na

powiązanie wymienionych czynników, a z drugiej na ich nietożsamość. Określa się też, co który z nich wnosi w strukturę bytu oraz jaki wpływ wywiera na swój korelat. Obszerniejsze rezultaty otrzymuje się, rozpatrując ten etap separacji w kontekście posiadanej lub właśnie uzyskiwanej wiedzy na temat rzeczywistości. Dzięki tej wiedzy możemy formułować np. twierdzenia o różnicy między istnieniem tego oto człowieka a istnieniem jakiegoś drzewa. Nie ma tutaj żadnego „wzięcia w nawias” informacji wykraczających poza zakres dokonanych w ramach danego postępowania badawczego sądów egzystencjalnych.

3) Trzeci etap polega na przekroczeniu posługiwania się ujęciami kategorialnymi przy rozwijaniu konsekwencji uchwyconego w sądzie egzystencjalnym złożenia bytu z istoty i istnienia. Następuje tutaj wprowadzenie ujęć transcendentálnych, by móc określić, czym jest byt jako taki, a więc także w aspekcie braku determinacji zakresowej. Nie ma bowiem wyznaczonej liczby jednostek, które istnieją jednostkowo i konkretnie, a zarazem są czymś określonym co do swej istoty⁴⁶.

Nietrudno zauważyć, że drugi i trzeci etap mają charakter właściwej analizy, która w naturalny dla procesu ludzkiego poznania sposób stopniowo się rozwija, by w ramach uporządkowanych zabiegów metodycznych dostarczyć treści realistycznej metafizyce. Punktem jej

⁴⁵ Tamże, s. 93-95. Trudno wdawać się tutaj w typowe polemiki na temat bezpośredniości owego oddziaływania. Przyjmuje się tutaj, że zmysły nie wpływają na intelektualne stwierdzenie istnienia czegoś, a jedynie na sposób odbioru tego „czegoś” w warstwie treściowej czy kwalifikacyjnej i tutaj mogą sugerować intelektowi jakieś opracowanie pojęciowe. Funkcjonuje dość bogata literatura na ten temat, poczynając od publikacji Étienne Gilsona, poprzez prace o Mieczysławie Alberta Krąpca, a także Andrzeja Maryniarczyka, nie wymieniając mniej znanych autorów.

⁴⁶ Tamże, s. 95-96.

wyjścia jest jednak doświadczenie bytu. Ono warunkuje prawdziwość poznania i realizm, wyrażający się w przyjęciu genetycznego oraz epistemologicznego pierwszeństwa bytu w stosunku do myśli⁴⁷.

W artykule *Proces wyodrębniania przedmiotu metafizyki – Separacja* (1990) Maryniarczyk stwierdzał, że etapy, które determinują separację, można traktować „albo jako momenty złożonego procesu poznawczego, albo jako etapy wyodrębniania przedmiotu metafizyki”⁴⁸. Łączył ją wprost z doświadczeniem metafizycznym⁴⁹. Wyraża (artykułuje) się ono w sądzie egzystencjalnym, który następnie podlega analizie w perspektywie ontycznej lub epistemologicznej⁵⁰. Nawiązał tu do koncepcji teoriopoznawczej Antoniego B. Stępnia, w której wyszczególnia się m.in. pojęcie doświadczenia metafizycznego jako rezultatu aktu sądenia, ale wydaje się, że zupełnie inaczej interpretuje ów rezultat. Opierając się na poglądach Krąpca na tę kwestię, stwierdzał, że zarówno koncepcja sądu egzystencjalnego, jak i rozumienie tego doświadczenia, ulec muszą pewnej radykalizacji w stosunku do rangi, którą mają one w rozróżnieniach przyjmowanych przez Stępnia, by spełnić swą funkcję w metafizyce realistycznej. Mimo pewnych zbieżności sam sąd egzystencjalny

wyduje się przede wszystkim wyrażeniem (artykulacją) najbardziej podstawowych danych, zawartych w doświadczeniu jednostkowego bytu, a więc przyswojenia sobie, że „coś” istnieje⁵¹.

Zauważmy, że w zaprezentowanej koncepcji separacji metafizycznej nie chodzi bynajmniej o tworzenie realistycznej metafizyki od podstaw, z pominięciem kontekstu historycznego. Metafizyka kształtowała się od wieków i w pewnej ze swych odmian opiera się na poglądach św. Tomasza z Akwinu, o których nie sposób nie wspomnieć, nawet gdy kładziemy nacisk na jej realizm jako czynnik wyróżniający. Nie chodzi też o niewykonalne prawdopodobnie „wzięcie w nawias” całej posiadanej indywidualnie przez metafizyka wiedzy o świecie. Z analizy zawartości samego tylko sądu egzystencjalnego raczej nie wyprowadzi się pełnej teorii bytu, a nawet gdyby tego dokonać, byłaby ona bez wątpienia bardzo uboga treściowo. Natomiast opierając się na wywodach Maryniarczyka, można stwierdzić, że metoda separacji metafizycznej uzasadnia nade wszystko realizm konkretnej wersji metafizyki. Lubelski metafizyk wskazuje bowiem, w jaki sposób, jeszcze niepoddany refleksji, uzyskujemy podstawowe informacje na temat struktury bytu i jak uzasadnić związek z nimi pozostałych twierdzeń metafizycznych⁵².

⁴⁷ A. Maryniarczyk, *Metoda separacji a metafizyka*, s. 133.

⁴⁸ A. Maryniarczyk, *Proces wyodrębniania przedmiotu metafizyki – Separacja*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 26 (1990) 2, s. 56.

⁴⁹ Tamże, s. 59 nn.

⁵⁰ Tamże, s. 63-64.

⁵¹ Tamże, s. 64-65.

⁵² Takie wydaje się przesłanie ostatniego z rozdziałów (*3. Poznanie separacyjne a realizm metafizyki*) omawianej tu rozprawy Maryniarczyka. Zob. tenże, *Spór o metodę poznania realistycznego*, s. 96-99.

Separacja metafizyczna a identyfikacja pryncypiów bytu.

Wnioski końcowe

Omówione powyżej koncepcje podstawowej metody metafizyki, choć wiążą się z nieco odmiennymi wersjami tomizmu i są wobec siebie konkurencyjne, wykazują w strukturze opisywanej metody daleko idące zbieżności. Po pierwsze, przyjmują naturalną genezę ludzkiego poznania, choć nieco inaczej jest ono przedstawiane w tomizmie egzystencjalnym, a inaczej w konsekwentnym. Po drugie, w obu przypadkach zmierza się do wskazania na te elementy obecne w ludzkim poznaniu, które uzasadniają realizm metafizyki. W przypadku metody identyfikacji pryncypiów wyraźnie podkreśla się jeszcze obiektywizm, czyli kierowanie się w procesie poznania kryteriami wyznaczanymi przez jego przedmiot. Po trzecie, w obu koncepcjach uwzględnia się zarówno etap bezpośredniego doświadczenia bytu, jak i etap analizy uzyskanych informacji. Ten ostatni etap jest złożony z wielu typów czynności.

Ponieważ koncepcje obu metod wiążą się ściśle z rozumieniem przebiegu ludzkiego poznania, przeto istotna jest dobra znajomość tego, w jaki sposób jest ono pojmowane w każdej z dwu rozpatrywanych tu wersji tomizmu. Zasadniczo różne w przypadku tomizmu konsekwentnego i egzystencjalnego jest rozumienie natury pojęć i sądów. Tomizm konsekwentny przeciwstawia pojęcia słowu serca, jako poznaniu bezpośredniemu i nieuwarunkowanemu wpływem innego poznania. Pojęcia traktuje jako wtórne konstrukty intelektualne. Tomizm egzystencjalny,

w wersji przyjmowanej przez Maryniarczyka, uznaje pierwotność i nieuwarunkowany innym poznaniem charakter sądów egzystencjalnych. W tomizmie konsekwentnym analogiczną, choć nie całkiem taką samą, rolę odgrywają „słowa serca”.

Gogacz podkreśla niejednokrotnie w swych rozważaniach, że przedmiotem metafizyki, a także pierwotnie danym obiektem czysto spontanicznego, naturalnego poznania, jest byt realny, konkretne istniejące jednostki. Nie jest tym przedmiotem żaden konstrukt teoretyczny, żadna kategoria intelektu czy coś, co nie istnieje niezależnie od naszego myślenia. Uwagi te nie są tylko postulatami. Odwołują się do doświadczenia realnego bytu. Wskazując na realny byt jako na przedmiot – obiekt poznania, twórca tomizmu konsekwentnego przyjmuje więc stanowisko, które należałoby określić mianem „obiektywizmu realistycznego”. Bez względu na użytą nazwę nacisk na tezę, że obiektem poznawanym w sposób pierwotny przez intelekt człowieka jest jednostkowo istniejący byt realny i że ów obiekt nie utożsamia się z żadnym jego odpowiednikiem w intelekcie, bez wątpienia znamionuje poglądy metafizyczne Gogacza.

W przypadku omawiania metody separacji metafizycznej przez Maryniarczyka wątek zależności metody od struktury zasadniczego przedmiotu metafizyki, którym jest realny byt, nie jest z takim naciskiem eksponowany. Nie jest on jednak pomijany a błęd-

ność przyjęcia pierwszoplanowej roli metody lub celu w teorii bytu ukazana zostaje na historycznych przykładach. Obiektywny charakter poznania metafizycznego zostaje podporządkowany jego realizmowi, który bardzo mocno podkreślają ci lubelscy filozofowie, którzy kontynuują dzieło Krapca. Akcentowanie realizmu wynikało niewątpliwie z jego wieloletnich rozważań nad wykazaniem, w jaki sposób intelekt ludzki uzyskuje wiedzę o rzeczywistym bycie, oraz nad zorganizowaniem całej metafizyki wokół centralnego jej zagadnienia, którym jest poznanie rzeczywistego bytu. Jest ono centralne, gdyż dotyczy tego, co podstawowe, istniejące niezależnie od poznania, twórczości czy jakichś ludzkich kategorii myślowych. Wszelkie pozostałe typy bytowości intencjonalnej czy bytowości posiadanej przez wytwory człowieka mają znaczenie wtórne, choć podlegają analizom metafizycznym, a ustalenia na temat ich struktury powinny w sposób naturalny pozostawać w relacji do tych, które wynikają z analizy realnego bytu.

Wskazanie na realizm i obiektywizm w przypadku charakterystyki metody identyfikacji pryncypiów czy też akcentowanie realizmu poznania metafizycznego w przypadku metody separacji wydaje się cennym wkładem w uświadomienie środowiskom filozoficznym, jakie są podstawy realizmu współczesnej metafizyki, bazującej na koncepcjach św. Tomasza z Akwinu. Zarówno element realizmu, jak i związanego z nim obiektywnego nastawienia badań,

choć już uzasadnione, wymagają niewątpliwie rozwinięcia. Wiele nieporozumień wniosły do myśli filozoficznej projekty subiektywistyczne i wywodzące się z nich historycznie koncepcje „badań transcendentálnych”. Wpłynęło to również na problematykę współczesnego tomizmu, którego reprezentanci nierzadko skupiali się na polemice ze wspomnianymi propozycjami, w licznych przypadkach przyjmując niektóre ich elementy.

Nie sposób stwierdzić w tym miejscu, że właściwe byłoby opowiedzenie się za metodą identyfikacji pryncypiów bądź za metodą separacji metafizycznej. Każda z nich uwikłana pozostaje w kontekst teorii poznania i teorii bytu właściwej bądź dla tomizmu egzystencjalnego, bądź dla tomizmu konsekwentnego. Zachodzą tu zbyt duże różnice, by wskazane metody udało się łączyć. Z pewnością więc najważniejsze będzie rozwijanie niezależnie od siebie obu metod w owych dwu nurtach. Przed reprezentantami tomizmu konsekwentnego stoi niemniej kwestia rozbudowy struktury metody identyfikacji pryncypiów. Obecnie mamy bowiem jedynie pewne wytyczne, czym się w niej kierować, czego unikać i na podstawie jakich czynności poznawczych uzyskiwać informacje o przedmiocie metafizyki, którym jest realny byt jednostkowy. W przypadku zaś metody separacji metafizycznej, jej teoretyczna charakterystyka uzyskała dojrzałą postać dzięki pracom Maryniarczyka.

Bibliografia

1. Chudy W., *Krąpiec Mieczysław Albert*, w: *Encyklopedia Filozofii Polskiej*, t. 1, Lublin 2011, s. 764-770.
2. Gogacz M., *Człowiek i jego relacje (Materiały do filozofii człowieka)*, Warszawa 1985.
3. Gogacz M., *Elementarz metafizyki*, Warszawa 1987.
4. Gogacz M., *Metody metafizyki. Ujęcie z pozycji metafizyki, jej struktury oraz poznania bytu*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 23 (1987) 2, s. 45-64.
5. Gogacz M., *Ważniejsze zagadnienia metafizyki*, Lublin 1973 (Edycja internetowa wydania pierwszego – <http://katedra.uksw.edu.pl/katedra.htm>).
6. Gondek A., *Geiger Louis Bertrand*, w: *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 729-730.
7. Krąpiec M.A., *Teoria analogii bytu*, Dzieła, t. 1, wyd. 2, Lublin 1993.
8. Krąpiec M.A., Kamiński S., *Z teorii i metodologii metafizyki*, Dzieła, t. 4, wyd. 3, Lublin 1994.
9. Maryniarczyk A., *Autorytet metafizyki realistycznej*, „*Człowiek w Kulturze*” 22 (2011/2012), s. 33-44.
10. Maryniarczyk A., *Metoda metafizyki realistycznej : wraz z tekstem komentarza św. Tomasza z Akwinu do 5. i 6. kwestii Boecjusza „De Trinitate” w przekładzie Aleksandra Białka*, Lublin 2005.
11. Maryniarczyk A., *Metoda separacji a metafizyka. Związek formowania pojęcia bytu z determinacją przedmiotu metafizyki*, Lublin 1985.
12. Maryniarczyk A., *Podstawy rozumienia i interpretacji separacji metafizycznej*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 24 (1988) 2, s. 139-160.
13. Maryniarczyk A., *Problemy metody formowania pojęcia bytu*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 23 (1987) 2, s. 81-93.
14. Maryniarczyk A., *Proces wyodrębniania przedmiotu metafizyki – Separacja*, „*Studia Philosophiae Christianae*” 26 (1990) 2, s. 55-87.
15. Maryniarczyk A., *Spór o metodę poznania realistycznego : abstrakcja czy separacja?*, w: *Poznanie bytu czy ustalenie sensów?*, „*Zadania Współczesnej Metafizyki*” 1 (2019), s. 65-101.
16. Maryniarczyk A., *System metafizyki. Analiza „przedmiotowo-zbornego” poznania*, Lublin 1991.

Identification of Principles and the Metaphysical Separation in the Cognition of Being

Keywords: identification of principles, metaphysical separation, methods of metaphysics, consequential thomism, existential thomism, Mieczysław Gogacz, Andrzej Maryniarczyk

The aim of the considerations is to compare the methods of identifying principles and metaphysical separation. The first is related to Consequential Thomism, the second to Existential Thomism. Each of these methods is adapted to the theory of cognition that characterizes its versions of Thomism.

The method of metaphysical separation became interested in the 1930s. It was fully developed in the works of Mieczysław Albert Krąpiec and was refined by Andrzej Maryniarczyk. The concept of this method is more elaborate than the concept of the method of identification of principles, which was announced in 1987 in the publications

of Mieczysław Gogacz. The last one is characterized mainly by formulated postulates regarding the research procedure. The first one has a clear and complex structure.

In the descriptions of the method of metaphysical separation, attention is drawn to its connection with guaranteeing the realism of the theory of being. In the case of the method of identifying the principles, realism is indicated and the objective order of the structure of being is guided in research. It seems that they cannot be combined due to the doctrinal differences between the concept of cognition in Consequential and Existential Thomism.

Nota o Autorach

Anton Adam – ks. prof. dr. hab., kapłan diecezji bańsko-bystrzyckiej (Słowacja). Stopnie naukowe uzyskał na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Obecnie wykłada na Wydziale Teologii Uniwersytetu Komenskigo w Bratysławie oraz na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Trnavskiego także w Bratysławie. Od 2005 roku popularyzuje teologię katolicką w radiu „Lumen”. Jest autorem ponad dwustu artykułów naukowych, które zostały opublikowane na Słowacji, w Polsce, na Czechach, w Rosji i na Ukrainie. Należy do Polskiego Towarzystwa Mariologicznego, Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Europejskiego Towarzystwa Teologii Katolickiej, Rady Ekumenicznej Konferencji Episkopatu Słowackiego, Rady Naukowej „Rocznika Tomistycznego”, Rady Naukowej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Trnawie oraz Naukowego Towarzystwa Tomistycznego.

Artur Andrzejuk – prof. dr. hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii. Przewodniczący Naukowego Towarzystwa Tomistycznego, redaktor naczelny „Rocznika Tomistycznego”. Autor szeregu publikacji z zakresu teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza.

Nr ORCID: 0000-0002-7926-4070

Izabella Andrzejuk – dr, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego oraz członek redakcji „Rocznika Tomistycznego”. Jest autorką ponad osiemdziesięciu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007), (wspólnie z Arturem Andrzejukiem) *Tomasz z Akwinu jako etyk* (Warszawa 2021) oraz *Od etyki Arystotelesa do filozofii moralnej Tomasza z Akwinu* (Warszawa 2021).

Nr ORCID: 0000-0002-4961-2580

Paweł Borkowski – dr, absolwent Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (licencjat, magisterium, doktorat). W życiu zawodowym pełnił różnorodne funkcje i zajmował różne stanowiska, m.in. nauczyciela, wykładowcy, tłumacza, publicysty. Obecnie tłumaczy dla wydawnictwa „eSPe”.

Agnieszka Gondek – dr nauk humanistycznych, filozof, absolwentka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Urzędnik państwowy w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej w Warszawie. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Specjalizuje się w zakresie filozofii wychowania. Nauczycielka akademicka z kilkuletnim doświadczeniem w zakresie nauczania filozofii i etyki, w tym etyki zawodu i historii filozofii. Opublikowała książkę *Filozofia wychowania. Filozofia jako podstawa wykształcenia ogólnego w szkole średniej* (Warszawa 2022). Zainteresowania naukowe skupiają się wokół antropologii filozoficznej, etyki, metafizyki i filozofii wychowania.

Nr ORCID: 0000-0003-1308-6424

Natalia Herold – mgr, absolwentka administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) oraz kierunku „samorząd terytorialny i polityka regionalna” na Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Jest doktorantką filozofii Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz sekretarzem Zarządu Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Publikuje w „Roczniku Tomistycznym”.

Nr ORCID: 0000-0003-4761-9495

Marcin Karas – prof. dr hab., historyk filozofii - pracuje w Zakładzie Filozofii Polskiej Instytutu Filozofii UJ. Prowadzi badania z historii idei i z filozofii średniowiecznej, jest autorem ponad 180 publikacji. Ostatnio zajmuje się głównie kosmologią wczesnonowożytną i filozofią dziejów. Opublikował m.in. książki: *Koncepcja czasu w pismach Williama Ockhama* (Kraków 2003), *Natura i struktura wszechświata w kosmologii św. Tomasza z Akwinu* (Kraków 2007), *Z dziejów Kościoła. Ciągłość i zmiana w Kościele rzymskokatolickim w XIX i XX wieku* (Sandomierz 2008), *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X* (Kraków 2008), czy też *Historiozofia Teilharda de Chardin wobec tradycyjnej myśli chrześcijańskiej* (Kraków 2012), *Książki Tomistycznie odczytane* (Warszawa 2022) oraz liczne artykuły i przekłady.

Nr ORCID: 0000-0002-2288-9512

Paweł Lesiński – dr, adiunkt w Katedrze Doktryn Polityczno-Prawnych i Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa i Administracji UMCS. Autor szeregu artykułów naukowych oraz rozdziałów w monografiach. W swojej działalności badawczej skupia się na zagadnieniach prawa niemieckiego i niemieckiej myśli politycznej i prawnej. Szczególnym zainteresowaniem darzy koncepcje niemieckiego liberalizmu oraz państwa socjalnego. Członek Stowarzyszenia Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej – Sekcja Polska IVR oraz Polskiego Towarzystwa Historii Prawa. Członek Zarządu - Sekretarz Stowarzyszenia Stypendystów DAAD w Polsce. Współpracuje również z Wyższą Szkołą Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie.
Nr ORCID: 0000-0001-6522-3625

Bożena Listkowska – dr, adiunkt w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Ukończyła studia filologiczne na Wydziale Humanistycznym Akademii Bydgoskiej oraz studia filozoficzne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Doktorat nauk humanistycznych w zakresie filozofii otrzymała na UKSW w wyniku obrony rozprawy pt. *Łowańskie modyfikacje tomizmu tradycyjnego w pracach ks. Piotra Chojnackiego*; wersja książkowa: *Tomizm otwarty Piotra Chojnackiego* (Bydgoszcz 2014). Prowadzi badania nad współczesną filozofią polską. Przedmiotami jej zainteresowań są w szczególności filozofia człowieka i metafizyka. Współredaktor serii książek: *Tomizm polski 1879–1918. Słownik filozofów* (2014); *Tomizm polski 1919–1945. Słownik filozofów* (2014); i *Tomizm polski 1946–1965. Słownik filozofów* (2015). Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego.
Nr ORCID: 0000-0002-6635-5934

Małgorzata Łuszczynska – dr hab., prof. ucz. UMCS, pracownik w Katedrze Doktryn Polityczno-Prawnych i Prawa Rzymskiego na Wydziale Prawa i Administracji UMCS. Jest autorem licznych publikacji naukowych z zakresu filozofii prawa oraz historii doktryn polityczno-prawnych. Jej zainteresowania naukowe oscylują wokół problematyki społecznej nauki Kościoła katolickiego, tomizmu, myśli politycznej i prawnej średniowiecza, normatywizmu i jego krytyki, rozwoju filozofii prawa w okresie dwudziestolecia międzywojennego w Polsce. Członek Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Myśli Politycznej. Redaktor czasopisma „Annales UMCS sekcja G (lus)”.
Numer ORCID: 0000-0002-4387-8820

Konstanty Milancej – student filozofii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego.

Maciej Nowak – inż. lic., obecnie kontynuuje studia magisterskie na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, absolwent studiów inżynierskich kierunku Elektrotechnika na Politechnice Warszawskiej, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Jest zainteresowany logiką i historią filozofii.

Tomasz Pawlikowski – dr hab., pracownik naukowy w Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy – Bibliotece Głównej Województwa Mazowieckiego. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Opublikował kilkadziesiąt tekstów naukowych w formie artykułów, recenzji lub monografii, głównie z zakresu filozofii, z których największe znaczenie ma książka *Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy w interpretacji św. Tomasza z Akwinu* (2013). Jest ponadto autorem 127 haseł w *Powszechnej Encyklopedii Filozofii* i 32 w *Encyklopedii Filozofii Polskiej*. Podejmuje także tematy związane z historią księgozbiorów.

Numer ORCID: 0000-0003-0618-611X

Magdalena Płotka – dr hab., profesor uczelni w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Z-ca redaktora naczelnego „Rocznika Tomistycznego”, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Interesuje się średniowieczną filozofią praktyczną, historią filozofii polskiej w XV i XVI wieku, paleografią łacińską oraz filozofią współczesną. Jest autorką książki *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora* (Warszawa 2013), *Filozofia jako praktyka. Myśl krakowskiego praktycyzmu w XV i XVI wieku* (Warszawa 2016) oraz *Tomasz z Akwinu o przyjemności* (Warszawa 2021). Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Edukacji filozoficznej”, „Filo-sofij”, „Roczniku Tomistycznym” i in.

Numer ORCID: 0000-0002-6993-2178

Jan Pociąg – mgr inż., magister teologii. Przygotował rozprawę doktorską w Instytucie Filozofii UJ na temat związków filozofii ks. prof. Tadeusza Wojciechowskiego z odkryciami fizyki i biologii dwudziestego wieku (2017). Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół aktualizacji tomizmu w oparciu o współczesny obraz świata opracowany przez nauki przyrodnicze.

Jest członkiem Sodalicji Świętej Jadwigi Królowej.
Numer ORCID: 0000-0001-5698-6401

Peter A. Redpath – jest rektorem Adler-Aquinas Institute; jest również dyrektorem Aquinas School of Leadership, kierownikiem studiów tomistycznych w Holy Apostles College and Seminary (USA), a także aktywnym badaczem na Uniwersytecie Abat Oliba w Barcelonie (Hiszpania).

Karolina Sienkiewicz – magister pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, absolwentka i wykładowca Akademii Białskiej im. Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Jej zainteresowania naukowe oscylują wokół pedagogiki przedszkolnej, komunikacji społecznej i pedeutologii nauczyciela.
Numer ORCID: 0009-0004-7424-8989

Tomasz Łukasz Stanowski – magister filozofii, doktorant na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Przygotował rozprawę doktorską o Józefie Gołuchowskim pod kierunkiem prof. dr hab. Marcina Karasa.
Numer ORCID: 0000-0002-7462-9667

Antoni B. Stępień – prof. zw. dr hab., emerytowany profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Głównym przedmiotem jego zainteresowań filozoficznych są trzy dyscypliny: teoria poznania, metafizyka i estetyka. W teorii poznania podejmował fenomenologiczną analizę deskrypcyjną, dyskusję ze sceptycyzmem oraz obronę możliwości wiedzy koniecznej dotyczącej świata. Jego teorię poznania należałoby określić mianem fundacjonalistycznej, maksymalistycznej i realistycznej. W metafizyce argumentuje za pochodnością świata od bytu absolutnego, osobowego, nieskończonego, wszechwiedzącego, wszechmocnego i nieskończenie dobrego; za odrębnością substancjalną człowieka w stosunku do innych bytów, w tym za niematerialnością najważniejszych działań umysłu ludzkiego oraz za istnieniem wolnej woli. Tezy te skłaniają go do uznania, że sens życia ludzkiego wykracza poza istnienie w świecie materialnym w takiej formie, w jakiej go teraz znamy. W stosunku do swego stanowiska filozoficznego używa określenia: „tomizm egzystencjalny w niektórych sprawach fenomenologizujący”. W estetyce podlega wpływowi fenomenologii w wydaniu Ingardena, a szczególnie aksjologii fenomenologicznej. Jest autorem takich prac jak: *Wstęp do filozofii* (5 wydań); *Wprowadzenie do metafizyki*

(Kraków 1964); *O metodzie teorii poznania* (Lublin 1966); *Elementy filozofii* (Lublin 1980); *Propedeutyka estetyki* (2 wydania); *Zagadnienie punktu wyjścia w filozofii. Teorie relacji: filozoficzne i logiczna* (Lublin 2005); *Studia i szkice filozoficzne* (3 tomy, Lublin 1999 – 2015).

Marian Szymonik – ks., dr hab. nauk humanistycznych w zakresie filozofii. Wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego w Częstochowie; „profesor stały” i wykładowca w Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Nr ORCID: 0000-0002-0796-8001

Michał Zembrzusi – dr hab., profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Pełni funkcję Zastępcy Przewodniczącego Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Jest dyrektorem serii wydawniczej „Biblioteka Rocznika Tomistycznego”. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera Philosophorum Medii Aevii”. W 2019 roku opublikował monografię pt. *Filozofia intelektu. Tomasa z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego*. Jest autorem przekładów: Tomasz z Akwinu, *Komentarz „O pamięci i przypominaniu”* (Warszawa 2012), Tomasz z Akwinu, *Komentarz do De hebdomadibus Boecjusza* (Warszawa 2021) oraz Tomasz z Akwinu, *Kwestia o substancjach duchowych* (Warszawa 2023). Nr ORCID: 0000-0003-4647-479X

Michał Ziółkowski MI – dr, członek Zakonu Posługujących Chorym (*Ministri Infirmorum*), członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Autor książki *Pokonać śmierć czy zmienić człowieka. Ideologia współczesnego transhumanizmu wobec heterodoksji Mikołaja Fiodorowa* (Warszawa 2020), *Biblijny ślad pięty. Na tropach antychrysta* (Warszawa 2022). Publikuje w kwartalniku „Fides et Ratio”, serii „Universum Ethicae Christianae” oraz „Roczniku Tomistycznym”. Zainteresowania naukowe skupia wokół: filozoficzno-teologicznej analizy transhumanizmu oraz związanych z tym nurtem problemów bioetycznych i etyce sztucznej inteligencji; ewolucji idei antychrysta w tekstach biblijnych; filozofii tomizmu konsekwentnego; koncepcji myślicieli rosyjskiego renesansu filozoficzno-religijnego. Nr ORCID: 0000-0001-5369-071X